

Handlingsplan for å styrke flerspråklige barns språkutvikling i barnehagen



Rennesøy kommune,
Oppvekst og læring

*Det gode liv
- på dei grøne øyane*



Målsetting

- Ha tidlig fokus på flerspråklige barns språkutvikling på morsmålet og på norsk, ved hjelp av et generelt godt språkmiljø og systematisk arbeid.
- Styrke barnehagenes fokus på flerspråklige barns språkutvikling.
- Styrke barnehagepersonalets kunnskap om det å være flerspråklig.

Å være flerspråklig

Flerspråklige barn er en varierende gruppe med tanke på ferdigheter både i morsmål og i andrespråket. Felles er at de er underveis i sin utvikling. Du som jobber med flerspråklige barn må ha spesielt fokus på språk og observere hvordan de bruker språket i forskjellige aktiviteter. Gjennom observasjon kan du få viten om hvordan barnet kommuniserer og bruker sin språklige kompetanse. Kommunikasjon er mer enn verbalt språk, og selv om barnet i starten har lite verbalt språk på norsk kan det ha god kompetanse i førstespråket sitt som det gjør nytte av.

Begrepsavklaring:

Førstespråk – det språket barnet har lært først, faller ofte sammen med morsmål

Andrespråk – det neste språket barnet lærer, et språk som barnet har bruk for i et miljø det tilhører, kan ofte være majoritetskulturens språk

Morsmål – det språket barnet lærer først, det språket barnet forstår best eller det språket barnet identifiserer seg med. (Alle de tre faktorene trenger ikke være tilstede, det kan også hevdes at noen har mer enn ett morsmål og at flerspråklighet blir deres morsmål)

Simultant tospråklig – når barnet lærer to eller flere språk fra fødselen av.

Suksessiv tospråklig – når barnet begynner å lære det andre språket på et seinere tidspunkt

Før ble begrepet *fremmedspråklige* barn brukt, det begrepet har en gått vekk fra. Fremmedspråk er et uttrykk forbeholdt de andre språkene en lærer i skolen (B – og C språk)

Morsmålsutvikling

Et godt utviklet morsmål er viktig for alle barn. Morsmålet har en egenverdi og det har betydning når barnet skal lære andre språk.

Språk og identitet henger sammen, og vi er knyttet til den kulturen som språket er en bærer av. Enspråklige norske som vokser opp i Rennesøy tenker kanskje ikke så mye over at det norske språket er bærer av norsk kultur. Som tospråklig i Rennesøy, med f.eks. polsk som morsmål, vil et barn gradvis merke de to kulturene det skal forholde seg til. Det kan være utfordrende når egen identitet utvikles. Opplever barnet seg som polsk, norsk eller begge deler? Undersøkelser viser at det er viktig

for flerspråklige barn å få bekreftelse på at de tilhører to kulturer og at barnehagen synliggjør barnas ulike bakgrunner på en positiv måte.

Morsmålet har stor betydning for familieband. Barn og foreldre, besteforeldre og familie for øvrig trenger å kunne snakke sammen på det språket de behersker best. Foreldre og besteforeldre behersker gjerne morsmålet bedre enn andrespråket, og det er derfor nødvendig at barnet også kan morsmålet godt.

Barnet kan med morsmålet uttrykke seg på en måte som er vanlig for dets alder. F.eks. vil et barn kunne leke mer avansert lek sammen med en som snakker samme morsmål. Derfor vil det være en fordel om barn med samme morsmål går i samme barnehage.

Mange av de språklige ferdighetene en har lært seg på morsmålet er overførbare til andrespråket. Barnets erfaringer med et begrep på morsmålet, gjør at det bare trenger andrespråkets ord for begrepet, det blir som en ny etikett som barnet knytter til sine erfaringer fra morsmålet. Ferdigheter som innebærer bruk av språket som å være med i en samtale, fortelle og forklare er også overførbare.

For å støtte barnets utvikling i morsmålet kan vi:

- La barnehagens ulike morsmål bli synlige i barnehagen
- Anerkjenn barnehagens ulike morsmål ved å bruke dem i sanger, historier, tospråklige bøker
- Samarbeid med foreldre og evt. tospråklige ansatte for å finne fram til tekster, sanger, historier, gjenstander og andre ressurser som kan representere morsmålet og kulturen det er bærer av.

Læring av andrespråk

De fleste *suksessive* tospråklige barn har en ikke-verbal periode hvor de bare bruker morsmålet og ikke tar i bruk andrespråket. Det blir også kalt en taus periode, men det kan være misvisende da barnet kommuniserer og forstår en del. Denne perioden varer ca. ½ årstid, skulle det drøye opp mot et år er det grunnlag for bekymring.

I barnehagen har vi formelle og uformelle lærings situasjoner. Språks- og begrepslæringen både på første- og andrespråk skjer for det meste i uformelle lærings situasjoner, altså hverdagsaktiviteter. De flerspråklige barna trenger noe mer enn det for å få en god progresjon i norskinnlæringen. De trenger et systematisk arbeid med språk.

Språkstimulerende miljø

Et godt språkstimulerende miljø er av stor betydning for alle barn og spesielt for de flerspråklige.

Rammeplanen: «*Barnehagen må tilby alle barn et rikt, variert, stimulerende og utfordrende læringsmiljø, uansett alder, kjønn, funksjonsnivå, sosial og kulturell bakgrunn*»

I veilederen «Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat» står det: «*Alle barn skal oppleve et rikt, variert, stimulerende og utfordrende språkmiljø i barnehagen. Pedagogene skal dokumentere og vurdere språkmiljøet for å synliggjøre barnehagens arbeid med språk.*»

For å vurdere barnehagens språkmiljø foreslås det at pedagogene kan observere følgende:

- Personalets språklige engasjement og deltakelse
- Voksnes språkbruk i daglige rutiner og i ulike aktiviteter
- Barnas språkbruk i forskjellige aktiviteter
- Om og hvordan gode samtaler er en del av hverdagens aktiviteter
- Barnegruppens deltakelse i samtaler
- Hverandre i samtale med barn
- Hvordan barna benytter språket spontant i lek med hverandre
- Hvordan personalet inviterer barn som snakker lite, til å bruke språket
- Språkstimulerende aktiviteter i et flerspråklig perspektiv
- Hvordan ulike språkstimuleringstiltak er synlige i miljøet
- Støykilder i språkmiljøet
- Samarbeid med foreldrene om arbeidet med språk i barnehagen

Samtalestøtte som stillas

Vi lærer språk i samhandling med andre, og særlig ved hjelp av voksne som kan støtte og veilede. Det mest optimale er å ha en person som kan ens eget morsmål og det nye språket en skal lære. Det er ikke alltid slik, tospråklig ansatte har vi ikke mange av, men en voksen som kjenner barnet godt og som barnet er trygg på kan også bety mye i andrespråksinnlæringen. En som har kjennskap til barnets språklige kompetanse og kan gi nødvendig støtte og hjelp i ulike situasjoner slik at barnet kan forstå, bli forstått og utvikle språket sitt videre.

Førsthåndserfaringer

Vi lærer lettest begreper gjennom førstehåndserfaringer, det vil si gjennom direkte, sansemessig erfaring med det begrepet referere til. Derfor er bruk av konkrete og visualisering svært viktig. Likeså å gå på tur og oppleve ting i sitt rette element, f.eks. se på krabber og skjell i fjæresteinene.

Foreldresamarbeid

Flerspråklige foreldre er ulike som foreldre ellers, de må møtes som individer.

Gjennom et godt og nært samarbeid med foreldrene vil en kunne lære om familien og barnets språklige og kulturelle bakgrunn. Foreldre kan sees som en ressurs, de kjenner barnet, kjenner barnets morsmål og har kunnskap om den kulturen barnet og familien bærer med seg.

Kartlegging

Vi foreslår bruk av observasjonsskjema TRAS uten aldersinndeling når vi skal vurdere barnas norskspråklige kompetanse. Den nye håndboka til TRAS, «TRAS Observasjon av språk i daglig samspill» inneholder eget kapittel om barn med flere språk. Håndboken brukes sammen med skjema.

Litteratur og nettsider

Sandvik, M. og Spurkland, M. (2009): *Lær meg norsk før skolestart* Cappelen Damm AS

Høigård, A. (2013): *Barns språkutvikling. Muntlig og skriftlig* Oslo: Universitetsforlaget

Utdanningsdirektoratet (2013): *Språk i barnehagen. Mye mer enn prat* En veileder.

Kunnskapsdepartementet (2011) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*

Høigård, A. mfl. (2009): *Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Gjervan, M. (red) (2006) *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Nasjonalt senter for flerspråklig opplæring. NAFO. (2010) Ressurshefte. Flerspråklig arbeid i barnehagen. Oslo: NAFO og Kunnskapsdepartementet

www.nafo.hioa.no/barnehage/

www.lesesenteret.uis.no

www.udir.no/Spesielt-for/Minoritetspraktlige-elever/

www.dfb.deichman.no

Handlingsplan

Tiltak	Hvem	Når	Mål
Oppstartsamtale	Pedagogisk leder og foreldre. Vurder behov for tolk	I løpet av den første tiden barnet er i barnehagen	Bli kjent med barnet og familien. Få oversikt over barnets språkhistorie og morsmål
Gi foreldrene informasjonshefte «Barn i flerspråklige familier» og annet informasjonsmaterieell	Pedagogisk leder	Når en har fått avklart hvilket språk foreldrene snakker og forstår	Gi relevant informasjon og kunnskap
Ta TRAS observasjon uten aldersinndeling	Pedagogisk leder	Ved ca. 2,5 års alder (våren før barnet begynner på stor avdeling/base) og ved ca.5 år (våren før barnet begynner i førskolegruppe)	Danne seg et inntrykk av barnets norskspråklige kompetanse
Følge barnets språkutvikling og sette inn nødvendige tiltak	Pedagogisk leder. Pedagogisk leder informer styrer om funn og tiltak	Jevnlig	Sikre språklig utvikling slik at barnet etter hvert kan kommunisere med barn og voksne, delta i lek, bli en del av gruppen og få venner, og kunne delta i barnehagens opplegg på lik linje med andre, forstå og bli forstått.
Språk/begrepsgruppe	Personalet på avdelingen/basen	2 ganger i løpet av uken	Stimulere til læring av norsk
Norskspråklig stimulering	Personalet på avdelingen/basen	Daglig	Stimulere til læring av norsk
Gjøre barnets språk og kultur synlig i barnehagen	Personalet på avdelingen/basen	I løpet av barnehageåret, i forbindelse med språk- og temaarbeid og i situasjoner hvor det naturlig kommer opp	Styrke barnets identitetsutvikling. Gi de andre barna kjennskap til språk og kulturer som er representert i barnegruppa, skape interesse og forståelse for disse.
Foreldresamtale	Pedagogisk leder og foreldre. Vurder behov for tolk	2 ganger i løpet av året	Samtale omkring barnets situasjon hjemme og i barnehagen og om utvikling. Gjensidig informasjonsutveksling og svare på spørsmål

Ti råd til den som vil støtte barns språkutvikling

Råd til voksne for godt språkarbeid med barn. Rådene er de samme enten barnet vokser opp enspråklig eller flerspråklig, eller det har en forsinket eller mangelfull språklig utvikling.

1. Følg barnet!
Fra barnet begynner å vise interesse for omgivelsene: Sett navn på og snakk om det som fanger barnets oppmerksomhet. Følg opp barnets initiativ til samtale med tilknytning og videreføring
2. Vær emosjonelt tilgjengelig for barnet!
Forhold deg til barnets totale opplevelse, ikke bare til det referensielle innholdet. Det må lønne seg følelsesmessig for barnet å snakke.
3. Sørg for at barnet får gjøre allsidige erfaringer!
Gi rom for samtale om erfaringene og opplevelsene.
4. Vær en god samtalepartner!
Undre deg sammen med barnet. Unngå kontrollspørsmål. Det er som samtalepartner, ikke som lærer, den voksne er viktig.
5. Dyrk det musiske sammen med barnet!
Bruk den poetiske språkfunksjonen sammen med barnet. Syng for barnet. Ikke slurv med sangteksten.
6. Fortell for barnet!
Språkfest hendelser i barnets liv i nåtid, framtid og fortid. Fortell fra ditt eget liv. Fortell eventyr.
7. Les for barnet!
8. Legg til rette for leik!
Vis respekt for leiken. Ikke avbryt den. Den gode leiken krever tid. Delta på barnets prinsipper i leiken.
9. Tilpass talen din etter barnets språklige nivå!
Unngå å korrigere barnets uttale og uttrykksmåte. Utvid barnets replikker så lenge der er aktuelt.
10. Vær en god lytter når barnet forteller!
Gi nødvendig dialogstøtte. Ton ned støtten etter hvert som barnet mestrer den kommunikative monologen.

Hentet fra «Barns språkutvikling. Muntlig og skriftlig» av Anne Høigård,
Universitetsforlaget 2013